



Zespół FOCUSE

dr inż Anna Zaręba
dr hab. Alicja Krzemińska

Raport z wywiadów z mieszkańcami miast określających wzorce konsumpcji oraz praktyki związane z uprawą warzyw, owoców i ziół na terenach miejskich

Projekt: „Produkcja i zaopatrzenie w żywność za pośrednictwem systemów miejskich o obiegu zamkniętym w europejskich miastach” [akronim: FOCUSE], finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach programu DUT call 2022 w kwocie 1125 906,50 PLN. Czas realizacji projektu 1.02.2024–31.01.2027.



<https://focuse.uwr.edu.pl>

Wrocław 2025

Wprowadzenie

W dniach 29 października 2024 oraz 10 stycznia 2025 roku w trakcie warsztatów partycypacyjnych, Zespół FOCUSE w składzie dr inż. Anna Zaręba i dr hab. Alicja Krzemińska przeprowadził wywiady z mieszkańcami miasta Wrocławia. Celem badań było zrozumienie wzorców konsumpcji żywności wśród mieszkańców oraz praktyk związanych z uprawą warzyw, owoców i ziół na terenach miejskich. Badanie to miało na celu zebranie danych, które mogą przyczynić się do kształtowania polityki miejskiej opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju, w szczególności w zakresie rozwiązań dotyczących miejskiego rolnictwa o obiegu zamkniętym.

Metodologia

Podczas warsztatów zastosowano metodę wywiadów pogłębionych oraz dyskusji grupowych. W badaniu wzięło udział łącznie 67 mieszkańców reprezentujących różne grupy wiekowe, zawody, wykształcenie oraz dzielnice miast. Uczestnicy odpowiadali na pytania dotyczące swoich nawyków żywieniowych, preferencji zakupowych oraz wiedzy na temat znaczenia miejskiego rolnictwa i zaangażowania w praktyki związane z uprawą warzyw, owoców i ziół na terenie miasta. W ramach badania analizowano zarówno czynniki motywujące mieszkańców miast do korzystania z miejskiego rolnictwa i konsumpcji żywności pochodzącej z lokalnych upraw, jak i bariery, związane z uprawami miejskimi. Istotne dla prowadzonych badań było określenie, jakie elementy zachęcają mieszkańców do prowadzenia własnych upraw w przestrzeniach miejskich, takich jak balkony, ogrody działkowe czy ogrody społeczne.

Wyniki uzyskane z wywiadów dostarczyły istotnych informacji na temat preferencji żywieniowych, a także ukazały, jak mieszkańcy angażują się w uprawy, co może mieć wpływ na formułowanie przyszłych celów strategii rozwoju miasta. Równolegle do warsztatów, Zespół FOCUSE opublikował również ankiety, które miały na celu zgromadzenie szerszego obrazu wzorców konsumpcyjnych oraz praktyk związanych z miejskim ogrodnictwem.



Zidentyfikowano również przeszkody, takie jak brak czasu, brak wolnej przestrzeni w mieście, niedostateczna wiedza na temat upraw oraz trudności w dostępie do odpowiednich narzędzi i materiałów. Wyniki wywiadów pozwoliły na sformułowanie wniosków dotyczących potencjalnych działań wspierających rozwój miejskiego rolnictwa oraz promujących bardziej świadome wybory żywieniowe wśród mieszkańców miast..

Tematyka wywiadów i zadane pytania

Temat 1

Wzorce konsumpcji żywności w miastach

Celem było zrozumienie, jak zmieniają się nawyki żywieniowe mieszkańców miast, jakie produkty spożywcze są najczęściej wybierane oraz jakie czynniki mają wpływ na wybór określonego typu żywności.

Pytanie 1: Jakie czynniki wpływają na wybór żywności w miastach, w tym wybór pomiędzy lokalnymi produktami, a produktami importowanymi?

Temat 2

Zrównoważona produkcja żywności w miastach i jej wpływ na wzorce konsumpcji

Tematyka dotyczyła zrównoważonej produkcji żywności w miastach, w tym upraw miejskich. W tej części wywiadów koncentrowano się na zagadnieniu doświadczenia mieszkańców miast w uprawach roślin jadalnych oraz próbowano określić czy uprawa roślin ma wpływ na wybory konsumenckie i zmianę nawyków żywieniowych.

Pytanie 2: Jakie są Twoje doświadczenia z miejskim ogrodnictwem? Czy zauważasz, że takie praktyki zmieniają Twoje podejście do konsumpcji żywności?

Temat 3

Rola miejskiego rolnictwa w kształtowaniu lokalnych społeczności

Badanie miało na celu określenie wpływu miejskiego rolnictwa na budowanie społecznych więzi, zwiększanie poczucia przynależności oraz promowanie zdrowego stylu życia w miastach. Uczestnicy wywiadów starali się odpowiedzieć na pytanie czy wspólna uprawa roślin np. na terenie ogrodów działkowych czy ogrodów społecznych ma wpływ na integrację społeczną i edukację na temat ekologii.

Pytanie 3: Czy sądzisz, że wspólna uprawa roślin np. na terenie ogrodów działkowych czy ogrodów społecznych poprawiłaby Twoje poczucie przynależności do lokalnej społeczności?

Tematyka wywiadów i zadane pytania

Temat 4

Praktyki konsumpcji związane z ekologiczną i lokalną żywnością

Celem było zbadanie praktyk konsumpcji związanych z ekologiczną żywnością oraz sprawdzenie jakie jest zainteresowanie mieszkańców miasta uprawami lokalnymi. W badaniu oceniono, jak zmienia się postrzeganie lokalnych produktów rolniczych w miastach oraz jak dostępność i cena wpływają na wybory konsumenckie.

Pytanie 4: Jak oceniasz dostępność ekologicznej i lokalnej żywności w miastach? Czy takie produkty są dostępne w Twojej okolicy i czy ich cena wpływa na Twoje decyzje zakupowe?

Temat 5

Wyzwania i bariery w rozwoju miejskiego ogrodnictwa

Tematyka dotyczyła identyfikacji trudności związanych z rozwojem miejskiego rolnictwa, takich jak brak przestrzeni, wysokie koszty upraw miejskich, regulacje prawne. Badanie miało na celu określenie jakie wyzwania i bariery są dostrzegane przez osoby zaangażowane w miejskie ogrodnictwo.

Pytanie 5: Jakie napotkałeś/aś trudności w angażowaniu się w miejskie ogrodnictwo? Jakie rozwiązania mogłyby pomóc w rozwijaniu takich inicjatyw w miastach?

Temat 6

Wyzwania i bariery w rozwoju miejskich upraw w kontekście obiegu zamkniętego

Tematyka obejmowała identyfikację trudności związanych z wdrażaniem i rozwijaniem miejskich upraw w modelu gospodarki o obiegu zamkniętym. Skupiono się na problemach takich jak brak wiedzy na temat przetwarzania odpadów na kompost, trudności w wykorzystaniu odpadów organicznych z miejskich gospodarstw domowych czy brak infrastruktury wspierającej recykling.

Pytanie 6: Jakie trudności są związane z prowadzeniem miejskich upraw z uwzględnieniem gospodarki obiegu zamkniętego? Jakie rozwiązania, Twoim zdaniem, mogłyby wspierać rozwój takich praktyk w mieście?



Wyniki badań

1. Wzorce konsumpcji żywności wśród mieszkańców miast:

- Preferencje zakupowe: Większość respondentów deklarowała zakup świeżych warzyw i owoców na lokalnych targach oraz w supermarketach. Mniejsza liczba uczestników korzysta z dostaw bezpośrednio od rolników, choć mieszkańcy wykazywali zainteresowanie takimi uprawami. Często wskazywanym przez respondentów ograniczeniem był brak dostępu do produktów oferowanych przez lokalnych rolników. Wskazano, że targi żywnościowe oferują produkty o wyższej jakości, jednak ich nieregularność bywa problemem dla części konsumentów.
- Znaczenie ekologicznej żywności: Duża część badanych była zainteresowana produktami ekologicznymi, chociaż ich wyższa cena była wskazywana jako istotna bariera dla większego zainteresowania tymi produktami. Ciekawym trendem jest rosnąca popularność produktów lokalnych, nawet jeśli nie posiadają one certyfikatów ekologicznych.
- Konsumpcja przetworzonej żywności: Respondenci rzadko sięgają po wysoko przetworzoną żywność, choć osoby młodsze przyznawały, że ze względu na brak czasu często wybierają dania gotowe. Podkreślano jednak, że edukacja w zakresie zdrowej żywności mogłaby poprawić jakość wyborów konsumentów.
- Wzrost świadomości znaczenia zdrowej żywności: Z wywiadów wynika, że kluczowe czynniki wpływające na preferencje i wybory żywieniowe mieszkańców miast to przede wszystkim smak, cena oraz dostępność produktów. Duża część respondentów przy swoich wyborach zakupowych zwraca również uwagę na zdrowotność i jakość żywności.





Wyniki badań

2. Uprawa roślin jadalnych w miastach

- Popularność miejskiego ogrodnictwa: Z wywiadów wynika, że duża część respondentów uprawia warzywa, owoce i zioła, bądź jest zainteresowana różnymi formami ogrodnictwa miejskiego, takimi jak, np. ogrody społeczne czy ogródki działkowe. Część osób uprawia rośliny jadalne na balkonach lub parapetach w miejscu zamieszkania. Wskazano, że przestrzenie, takie jak np. dachy budynków czy nieużytkowane tereny miejskie mogłyby być lepiej wykorzystane pod zagospodarowania zielenią, w tym pod uprawy miejskie.
- Motywacje, które skłaniają mieszkańców miast do uprawiania roślin jadalnych: Respondenci wskazywali głównie na motywacje, które skłaniają ich do uprawy warzyw, owoców czy ziół, takie jak: chęć spożywania zdrowych produktów, oszczędności finansowe. Stosunkowo nieliczne grono respondentów zwracało uwagę na działania na rzecz poprawy jakości środowiska miejskiego. Wiele osób zauważyło również terapeutyczne korzyści płynące z pracy w ogrodzie, która traktowana jest głównie hobbystycznie.
- Problemy i wyzwania związane z miejskim ogrodnictwem: Najczęściej wymieniane przez mieszkańców miast trudności związane z uprawą roślin to brak miejsca na uprawy, ograniczony dostęp do wody, energii oraz przede wszystkim brak czasu. Dodatkowym wyzwaniem są ograniczenia formalne, takie jak brak regulacji dotyczących ogrodów na terenach wspólnot mieszkaniowych, część respondentów zwracała również uwagę na akty wandalizmu, które mają miejsce na terenie ogrodów działkowych.





Wyniki badań

3. Społeczne i edukacyjne aspekty miejskiego ogrodnictwa

- Integracja społeczna: Część respondentów podkreśliła rolę wspólnych upraw w nawiązywaniu i wzmacnianiu relacji międzysąsiedzkich. Wskazywano również na znaczenie ogrodów działkowych, które cieszą się dużą popularnością zwłaszcza wśród seniorów oraz rodzin z dziećmi, odgrywając ważną rolę w budowaniu więzi społecznych.
- Edukacja dotycząca miejskiego ogrodnictwa: Uczestnicy wskazywali, że warsztaty i szkolenia dotyczące miejskiego ogrodnictwa cieszyłyby się dużym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród rodzin z dziećmi. Zwracali uwagę, że zdobyte podczas takich zajęć umiejętności umożliwiłyby bardziej efektywne zagospodarowanie dostępnej przestrzeni miejskiej. Warsztaty i inicjatywy tego typu wspierałyby świadome podejście do odżywiania, ekologii i zrównoważonej produkcji, a także integrowały lokalne społeczności, promując współpracę w przestrzeniach publicznych, takich jak szkoły czy parki.
- Promocja inicjatyw miejskiej produkcji żywności: Większość respondentów wyraziła poparcie dla promocji produkcji żywności w miastach, co wskazuje na rosnące zainteresowanie tą formą działalności. Podkreślano, że zwiększenie świadomości na temat korzyści płynących z lokalnej produkcji żywności, takich jak dostęp do świeżych i zdrowych produktów, może znacząco przyczynić się do wspierania zrównoważonego rozwoju miast.
- Wpływ miejskiego ogrodnictwa na środowisko: Respondenci zwrócili uwagę na pozytywny wpływ miejskiego ogrodnictwa na jakość powietrza oraz bioróżnorodność w mieście. Dodatkowo wskazywano, że miejskie ogrody uprawne mogą być narzędziem edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży.





Wnioski i rekomendacje

1. Promowanie lokalnych targów i produktów ekologicznych:

- Wsparcie inicjatyw ułatwiających dostęp do lokalnie produkowanej żywności ekologicznej poprzez programy informacyjne i portale internetowe.
- Organizacja wydarzeń, tj. miejskie targi, promujących lokalnych producentów żywności oraz edukacja na temat korzyści płynących z konsumpcji lokalnych produktów.
- Organizacja kampanii informacyjno-edukacyjnych na rzecz miejskich targów żywności i produktów ekologicznych:
- Tworzenie programów współpracy, między rolnikami a sklepami spożywczymi, restauracjami czy szkołami, a także między rolnikami a mieszkańcami, które wspierałyby zakupy lokalnych produktów.

2. Rozwój miejskiego ogrodnictwa:

- Zwiększenie liczby dostępnych przestrzeni w miastach, które przeznaczone byłyby na uprawy miejskie, w tym adaptacja dachów budynków mieszkalnych do potrzeb miejskiego rolnictwa oraz projektowanie nowych systemów miejskiego ogrodnictwa.
- Przeznaczanie zrewitalizowanych obszarów miejskich na potrzeby ogrodnictwa miejskiego i zakładanie ogrodów społecznych. Tego rodzaju przestrzenie byłyby dostępne dla wszystkich mieszkańców, umożliwiając wspólne uprawy przyczyniając się do budowania więzi społecznych.
- Ułatwienie dostępu do wody poprzez instalację zbiorników na deszczówkę i rozwój niebiesko-zielonej infrastruktury wspierającej miejskie ogrodnictwo. Zbieranie deszczówki umożliwia skuteczne wykorzystanie zasobów wodnych, co zmniejsza zależność od tradycyjnych źródeł wody oraz redukuje koszty nawadniania miejskich upraw, natomiast niebiesko-zielona infrastruktura, taka jak między innymi ogrody deszczowe, oczka wodne, nie tylko ułatwia dostęp do wody potrzebnej do upraw, ale także wspiera bioróżnorodność, poprawia jakość powietrza i pomagając w walce z efektem Miejskiej Wyspy Ciepła.



Wnioski i rekomendacje

- Stworzenie przestrzeni do aktywnego uczestnictwa mieszkańców w zarządzaniu miejskimi ogrodami uprawnymi (np. poprzez platformy społecznościowe), co może wzmocnić zainteresowanie miejskim ogrodnictwem.
- Wprowadzenie uproszczonych regulacji formalnych dotyczących zakładania ogrodów w przestrzeniach wspólnych, takich jak osiedla mieszkaniowe czy tereny publiczne. Proponowane rozwiązania mogłyby obejmować uproszczenie procedur administracyjnych, ułatwienie procesu uzyskiwania pozwoleń oraz zapewnienie wsparcia technicznego i merytorycznego dla osób oraz społeczności zainteresowanych uprawami miejskimi.

3. Wspieranie edukacji ekologicznej:

- Organizacja warsztatów, szkoleń i kampanii edukacyjnych, które promują korzyści płynące z miejskiego ogrodnictwa oraz zrównoważonych wzorców konsumpcji.
- Współpraca z placówkami oświatowymi w celu wprowadzenia programów nauczania o ekologii i uprawie roślin obejmujących zajęcia praktyczne i lekcje związane z ogrodnictwem miejskim. Programy te mogłyby być połączone z nauczaniem o ochronie środowiska, bioróżnorodności, zmianach klimatycznych oraz odpowiedzialnym gospodarowaniu zasobami naturalnymi na terenach miejskich.
- Organizowanie wydarzeń ogólnomiejskich na terenach ogrodów działkowych, farm miejskich oraz ogrodów społecznych, na których mieszkańcy mogliby zobaczyć, jak funkcjonują takie miejsca oraz porozmawiać z osobami zajmującymi się ogrodnictwem.



Wnioski i rekomendacje

4. Zwiększenie zaangażowania społecznego:

- Tworzenie platform wymiany doświadczeń i dobrych praktyk pomiędzy mieszkańcami zainteresowanymi miejskim ogrodnictwem. Takie platformy mogłyby obejmować zarówno spotkania na żywo, jak i internetowe grupy czy fora, na których mieszkańcy dzieliliby się doświadczeniami i poradami na temat prowadzenia upraw, technologii, doboru roślin, nawożenia oraz nawadniania. Dodatkowo, platformy mogłyby oferować dostęp do szkoleń online, poradników i warsztatów dotyczących ekologicznych praktyk ogrodniczych.
- Wspieranie inicjatyw oddolnych, takich jak spółdzielnie ogrodnicze czy lokalne grupy zaangażowane w uprawę wspólnych terenów. Podobne działania umożliwią mieszkańcom dzielenie się wiedzą, poprawiając dostęp do świeżej żywności oraz promując zrównoważone praktyki upraw ogrodniczych. Wspólne działania wpłyną pozytywnie na zwiększenie świadomości ekologicznej, a także zaangażowanie lokalnych społeczności w dbałość o przestrzeń miejską, jednocześnie poprawiając jakość życia.

5. Poprawa infrastruktury wspierającej lokalną produkcję żywności:

- Umożliwienie korzystania z nieużytków miejskich poprzez długoterminowe dzierżawy dla celów rolniczych.
- Wsparcie technologiczne i finansowe dla projektów innowacyjnych, takich jak farmy wertykalne czy ogrody hydroponiczne w miastach.

Podsumowanie

Wywiady przeprowadzone podczas warsztatów partycypacyjnych wskazują na rosnące zainteresowanie mieszkańców miast zarówno zrównoważoną konsumpcją żywności, jak i miejskim ogrodnictwem. Aby w pełni wykorzystać potencjał terenów miejskich, konieczne jest wprowadzenie odpowiednich działań wspierających miejskie ogrodnictwo, takich jak promocja lokalnych produktów, rozwój infrastruktury ogrodniczej oraz edukacja ekologiczna. Przeprowadzone wywiady wśród mieszkańców miast dostarczyły dalszych danych do poznania wzorców konsumpcji żywności oraz praktyk związanych z uprawą warzyw, owoców i ziół na terenach miejskich. Z przeprowadzonych badań wynika, że istnieje akceptacja społeczna do tworzenia zrównoważonego miejskiego systemu żywnościowego, opierającego się o lokalne łańcuchy dostaw, produkującego mniejsze ilości odpadów przy pełnej integracji społecznej oraz poszanowaniu zasad ochrony środowiska naturalnego w przestrzeni miejskiej.





Zespół FOCUSE

dr inż Anna Zaręba
dr hab. Alicja Krzemińska



Website

<https://focuse.uwr.edu.pl>

Wrocław 2025